

דיני ממונות בשלשה

פרק ראשון סנהדרין

ג.

עין משפט נר מצוה

כג א מ"י פ"ג מהלכות
זקוק ממון הלכה ז'
ופ"ה מהל' סנהדרין הל' ט'
סנה' עין סו' זו טו"ע
ח"מ סימן א ספק פ':

רבינו חננאל

שנאמר משפט אחד יהיה
לכם ומה טעם אמרו דיני
ממונות לא בעו דרישה
וחקירה כדי שלא תועול
דלת בפני לוויין. כלומר
אם תצריכהו למומחין
ימנע מלהלוות אחד את
אחר כי יאמר אם יכפור
בזיון יסורב אנה אמצא
מומחין שיינו וירצאו
משפטי טוב לי שלא
להלוות. ונמצא נמנע
מלהלוות. ואקשי' עליה
אי הכי הודא קתני
במתניתין למה לי למיתא
ג' דיני ממונות וגי'
בגולות וחבלות ואת
אפרת דהכי קתני
במתניתין מה הן דיני
ממונות גולות וחבלות
ותקין רבא לעולם תרתי
קתני כלומר כי דיני
ממונות בין הודאות
והולאות בין דיני
(ממונות) גולות שלשה
מומחין בעינין. ואמאי
אשרו רבנן האידנא
בהודאות והולאות אפי'
הדיוטות משום דרבי
חנינא. רב אחא בריה דרב
איקא אמר מדאורייתא
אפילו חד כשר שנאמר
בבבא בתבא שפוט עמיתך.
ומשום שכתבי מדינות
בהם מומחין התקינו
ג'. אמר אי אפשר דלית
בהו חד דגמיר. וקיייל א'
כרב אחא בריה דרב איקא
דמדאורייתא חד והוא
ממתה וקבלה עלייהו
דיין דיני ממונות כדבעינן
למימר לקמן.

(6) מובא בס' ד' רמ"ה.

שנאמר משפט אחד וגו'. ואם תאמר ת"ל דעיקר דרישה
וחקירה צעדים וזממין כתיב צפרשת שופטים דיני
ממונות ודיני נפשות וי"ל למכל מקום לא הוה מלכתינן דרישה
וחקירה בשאר דיני ממונות אלא דווקא צעדים וזממין אי לאו דכתיב

משפט אחד **שלא תעוול דלת**
בפני לוויין ב'ו'. גזילות וחבלות
וכתובת אשה וירושות ומתנות ככולהו
נמי לא צעינן דרישה וחקירה כדי
שתעוול דלת בפני גולתינן ואם תאמר
מהאי טעמא לא ניציעי מומחין
בגזילות וחבלות כמו בהודאות והולאות
יש לומר דלגבי מומחים לא שייך
למיחש ביה כמו זה דבששעא מועטת
אדס נמנע מלהלוות לחצירו אם לא
ימנע דינין מומונע לגבות חובו
אבל גזילות וחבלות יודע הגולן שטיעריה
הנגול אחר המומחין עד שימנע
לדון עם הגולן ועי"ל בגזילות וחבלות
נמי בעו דרישה וחקירה ולא מנעטנין
אלא הודאות והולאות והא דמוקי
צריש אחד דיני ממונות (לקמן דף ג'
ב) מתניתין למלכתינן דרישה וחקירה
כדי קנסות לגזילות דווקא דיני קנסות
קאמר בגזילות וחבלות קרי להו נמי
קנסות דלאשכחן לקמן (דף ג' ב') גבי
שאלמלא הוא צטלו דיני קנסות
דמיירי בכל הנהו דבעי שלשה מומחין
מיהו כתובת אשה וירושות ומתנות
ונזקי שור צבור הוי ככלל הודאות
והולאות וכל הנהו דמסקינן כחובו
(ג' ב' דף ג' ע' ב') דלעדין שלחתייהו
וגזינן אותו בצבל ולא צעי מומחין
ואם תאמר והא אשכחן צכמה דוכמין
שהיו דנין בצבל גזילות וחבלות
בפ"ב דצ"ק (דף כ"א) גבי ההוא
גברא דזנא אפדנא אקילקלתא דיתמי

וחנן צישא (שם דף ל"ב) דתקע ליה לחצריה וכן צכמה מקומו ויש
לומר דבכל הנהו אפשר דתקעו זה את זה ע"י דתפסי או דלומר
דאקבעיה לדינא בצרף ישראל כדאיתא בסוף פרק קמא דצ"ק (דף
טו.) וי"מ דוקא גזילות שעל ידי חבלות כמו דמינעו די תרי ומחו
אהדידי עד שתוקף אחד וגחול את חצירו כדי האי גוונא לא שכיח
ולא עבדינא שלחתייהו ור"מ והיאך הוי דנין דיני גזילות ובאזוהו
נשך (ב"מ דף ס"א) היאך הוי דנין דיני ריבית הא אמרינן ריש הגחול
קמא (דף ט"ד) הגולנים ומלוי צריצית שהחזירו אין מקבלין מהם וי"ל
דהא אמרינן צימי רבי נשנית משנה זו ופרשש דבינו את דהואס
צימיו ולא לפניו ולאחריו משום עובדא דהתם ולכסי לא פריך דתם
מכמה משניות אלא מצרייתות ששנאן רבי לרבי חייא: **א"ל** מעתה
שעו **א"ל** ישראל. פירש צקונטרס כיון דברשות קא עבדי הוי שאינו
מומחה כמומחה ולשון כ"ש שאתה נועל בו' אין מתיישב דלא ה"ל למימר
כ"ש אלא ה"ל למימר א"כ אתה כו' אלא משמע משלון כ"ש דמכא
נעילת דלת הוה פריך וה"פ כיון דחיישת לנעילת דלת הוה לן למימר
טעו לא ישלמו דאי מחייבת להו לשלם לא יתרו להמתנע צדין ואל

תאמר מאי קושיא הא לא מחייב לשלם אלא כ"כ נטל ונתן ציד כלאמר
ונתן: **ועוד** שלשה שלשה ר"מ א'. איכא דוכתי דייק הכי ואיכא דוכתי דלא דייק: **ומדאורייתא**
דקסבר אין עירוב פרשיות כתיב כאן וקשה דא"כ צלדק תשפוט למה לי לכך נראה דאפי'
למאן דאית ליה עירוב פרשיות קאמר: **אי אפשר**
דאית בהו חד דגמיר. דמאן דלא גמיר פסול לדינא כדמוכח בזה בורר (לקמן דף ג'
ב) דתנן זה פוסל דיניו של זה ופריך בגמרא כל כמינה
דפסיל לדיינים ומשני בערכאות דסוריא ופירש שם צקונטרס שהם יושבי קרנות
ואע"ג דפליגי רבנן ואמרי אימתי צומן משניא עליהם
ראיה שהם קרובים או פסולים הא לאו הכי לא מני פסילי היינו דווקא צערכאות
שנתמנו להיות דיינים: **ב"ש** דנפישו יושבי קרנות.
גם כאן פריך מכאן הוה לן לחייב קרנות הוה לן למימר טעו לא ישלמו כדי
שלא יתרחקו הנהו דגמירי ואו אי אפשר דליכא חד
דגמיר פריך כ"ש דנפיש לכן ישלמו כדי שילמדו דיני ממונות שלא יטעו פן
יתחייבו לשלם: **לר"ב** אית דרשמואל. בה"ג פוסק
כשמואל אע"ג דרבי פליג עליה משום דרב נחמן קאי כוותיה לקמן (דף ג'
ב) והא דלמר צפרק ב' דכתובות (דף ג' ב') גבי ג' ששבז
לקיים את השטר ומת אחד מהן ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא
להו צקיום וזוהו אין הלכה כמותם דאפילו רב נחמן דקאי כשמואל דשני
שדני דייניהם דין מודה דקיום שטרות ג' כדלמר בחוקת הצמים
(ב"ב דף ג' מ.) וכן הוה דלמר בזה בורר (לקמן דף ג' ב') גבי ר' שמואל
עלמא סבירא להו באודיתא וכתבו צהודאה בפני שנים בלא קנין וזוהו אין
הלכה כמותו כדלמר התם בפני שנים וקנו מידו כותבין וצפני
שלשה כותבין ואפילו לא קנו מידו וכדמפרש התם דקבעי דוכתא ושלחי
ומומני ליה: **נזק** היינו חבלות. לאו צבור שזיק שור קאמר
דהא איתא בחבולו (ב"ב דף פ"ד) ג' דגובין אותו בצבל ולא צעי מומחין
אלא צבור שזיק אדס והא דקאמר משום דקבעי דוכתא ומימתי ח"נ
דלא כ"ש דקאמר (שם ל"ג) אף תם שחבל בצדס משלם צנומת ר"ש ומינה
נראה דאיידי בכל ענין אף צבור שזיק שור דהא מוסק בחבול
(שם דף פ"ד) דהא דגובין בצבל נזקי שור צבור היינו דווקא נזקי שן
ורגל נמועדין מתחלתן אבל נזקי קרן אמרינן התם דאין מועק בצבל:

שנאמר משפט אחד יהיה לכם. ממונות כנפשות וכיון דכתיב דרישה
וחקירה דיני נפשות דכתיב (דברים י') ודרשת וחקרת הוא הדין
לדיני ממונות: **שלא תעוול דלת.** שימנעו מלהלוות שמא יכפור והעדים
יטעו ולא תהא עדותן מכוונת ויפסיד. והכא נמי שמא לא ימנע

מומחין לכופו לדין: **אלא מעתה**
טעו. הדיקות דיני ממונות לא
ישלמו כיון דברשות רבנן קא נחתי
הוה להו כמומחין וכל המומחה ל"ד
אם טעה פטור מנשלים כדלקמן
באחד דיני ממונות (דף ג' ב') הא שאינו
מומחה חייב: **כל שכן שאתה נועל**
דלת. דקסבר דלמא טעו די דינא
ופטרי ליה ומפסידנא: **אי הכי.**
צבדולאות והולאות שלשה צעינן למה
ליה לרבי אבהו לאוקומה למתניתין
צכמה הן קתני [ג']: **סרטי קפני.** מני
למימר דיני ממונות דהיינו הודאות
והולאות שלשה כל דהו וגזילות
וחבלות ג' מומחין ומשום דתלוקין
צדייהן לא כלליניהו צחד כללא:
ועוד. אי חדא קתני למה לי למיתני
תרי זמני שלשה הכי איבעי למיתני
דיני ממונות שכן גזילות וחבלות
ג': **סרטי קפני.** דולאי ג' צעינן
דעירוב פרשיות כתיב כאן ומינהו
צדיקות סגי משום דרבי חנינא [סס]
והכי קאמר דיני ממונות דהיינו
הודאות והולאות שלשה הדיקות
וגזילות וחבלות שלשה מומחין:
מדאורייתא חד נמי כשר. צבדולאה
והולאה דכתיב תשפוט לשון יחיד
ואין עירוב פרשיות כאן ומתניתין
ודאי תרתי קתני כדאמרן ומינהו שלשה
צבדולאות והולאות לאו מדאורייתא
אלא מדרבנן: **גזירה משום יושבי**
קרנות. תגרין שאין צקיאין צטיב

דינין וזכה את החייב ויחייב את הזכאי: **דגמיר.** ששמע מחכמים
ומדיינין הלכות דין מלוה: **טעו לא ישלמו.** דהא צרשות נחתי
אפי' מדאורייתא: **כל שכן דנפישו יושבי קרנות.** דלא איכפת
להו למיגמר: **לר"ב.** דלמר מדאורייתא תלתא צעינן לית ליה
דשמואל דלמר דינין דין: **ציס דין חלוף.** שעברו על תקנת
הכמים: **היינו נזק היינו חבלות.** מאי קרי נזק ומאי קרי חבלות
הא נזק אחד מחמשה דברים של חבלות הוא [צ"ק פ"ג]: וליתני חבלות
ולא צעי נזק: **האי נזק נמי היינו חבלות.** דשור תם שחבל אינו
משלם חצי נזק וכיון דתנא חבלות אף חצי נזק צתמסע:
חבלות ממונא הוא דאפסחיה דמי'. חצי נזק קנסא הוא דקסמ:
שוריים אינם נוגחים ולא היה לבעלים לשמרו כל זמן שלא הועד
ולא צעי לשלומי מידי אלא קנסא הוא דקנסיה רחמנא כדי שירצה
בשמירת שוריים: **פלגא נוקא ממונא.** צפרק ארבעה אצות (צ"ק דף
טו.) פליגי צה דקסבר סתם שוריים נגחיים הם ומדינא כולוהו
צעי לשלומי דהוה ליה למינטריה ורחמנא הוא דחס עליה:

שאינו
תאמר מאי קושיא הא לא מחייב לשלם אלא כ"כ נטל ונתן ציד כלאמר
ונתן: **ועוד** שלשה שלשה ר"מ א'. איכא דוכתי דייק הכי ואיכא דוכתי דלא דייק: **ומדאורייתא**
דקסבר אין עירוב פרשיות כתיב כאן וקשה דא"כ צלדק תשפוט למה לי לכך נראה דאפי'
למאן דאית ליה עירוב פרשיות קאמר: **אי אפשר**
דאית בהו חד דגמיר. דמאן דלא גמיר פסול לדינא כדמוכח בזה בורר (לקמן דף ג'
ב) דתנן זה פוסל דיניו של זה ופריך בגמרא כל כמינה
דפסיל לדיינים ומשני בערכאות דסוריא ופירש שם צקונטרס שהם יושבי קרנות
ואע"ג דפליגי רבנן ואמרי אימתי צומן משניא עליהם
ראיה שהם קרובים או פסולים הא לאו הכי לא מני פסילי היינו דווקא צערכאות
שנתמנו להיות דיינים: **ב"ש** דנפישו יושבי קרנות.
גם כאן פריך מכאן הוה לן לחייב קרנות הוה לן למימר טעו לא ישלמו כדי
שלא יתרחקו הנהו דגמירי ואו אי אפשר דליכא חד
דגמיר פריך כ"ש דנפיש לכן ישלמו כדי שילמדו דיני ממונות שלא יטעו פן
יתחייבו לשלם: **לר"ב** אית דרשמואל. בה"ג פוסק
כשמואל אע"ג דרבי פליג עליה משום דרב נחמן קאי כוותיה לקמן (דף ג'
ב) והא דלמר צפרק ב' דכתובות (דף ג' ב') גבי ג' ששבז
לקיים את השטר ומת אחד מהן ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא
להו צקיום וזוהו אין הלכה כמותם דאפילו רב נחמן דקאי כשמואל דשני
שדני דייניהם דין מודה דקיום שטרות ג' כדלמר בחוקת הצמים
(ב"ב דף ג' מ.) וכן הוה דלמר בזה בורר (לקמן דף ג' ב') גבי ר' שמואל
עלמא סבירא להו באודיתא וכתבו צהודאה בפני שנים בלא קנין וזוהו אין
הלכה כמותו כדלמר התם בפני שנים וקנו מידו כותבין וצפני
שלשה כותבין ואפילו לא קנו מידו וכדמפרש התם דקבעי דוכתא ושלחי
ומומני ליה: **נזק** היינו חבלות. לאו צבור שזיק שור קאמר
דהא איתא בחבולו (ב"ב דף פ"ד) ג' דגובין אותו בצבל ולא צעי מומחין
אלא צבור שזיק אדס והא דקאמר משום דקבעי דוכתא ומימתי ח"נ
דלא כ"ש דקאמר (שם ל"ג) אף תם שחבל בצדס משלם צנומת ר"ש ומינה
נראה דאיידי בכל ענין אף צבור שזיק שור דהא מוסק בחבול
(שם דף פ"ד) דהא דגובין בצבל נזקי שור צבור היינו דווקא נזקי שן
ורגל נמועדין מתחלתן אבל נזקי קרן אמרינן התם דאין מועק בצבל:

(א) [לקמן ג': וע"ש
פירש"י] (ב) [ע"י חוספוט
צבדולאות: ד"ה א"כ] (ג)
[לקמן ה': ל' פו': ממונות
כב.] (ד) [צ"ק טו. ממונות
מא.] (ה) [צ"ל אחר ד"ה
בית] (ו) [וע"ש חוספוט
צ"ק ז': ד"ה בית] (ז)
(ח) [וע"י חוספוט צבדולאות
ל' ד"ה א"כ]

תורה אור השלם

1. משפט אחד יהיה לכה
לכם פ"ב פ"א ד"ה יהיה פי
א"י ו"י א"ל וי"ב:
2. ויקרא כד כב
לא תעשו ע"ל
במשפט לא תשא פני דל
ולא תהדר פני גדול
בצדק השפט עמיתך:
ויקרא י"ט טו

מוסף רש"י

משפט אחד יהיה לכם.
וכיון דאשכחן דכתיב דיני
נפשות ודרשת וחקרת וגי'
(דברים י') הוא הדין לדיני
ממונות (יבמות קכ"ב).
אלא מעתה טעו. צ"ד
דיני ממונות. לא ישלמו.
דלמא א"י שנקת להו
לדיש ולחקור הוה רוחא
למילתא ולא הוה טעו (לקמן)
כל שכן אתה
נועל. דמתיילין להספיד
ע"י צ"ד טועין (שם).
פלגא נוקא. שמייה
מורה שור תם (כתובות
א.) ממונא. דין הוא
ששלמנו ואינו קנס. ונפקא
מינה דאי מודה מקמי דלחו
סבדי לא מיפטר (ב"ק סו.).
ומשלם על פי עצמו
(כתובות שם).